

HANNELE FORSBERG JA MILLA UUSITUPA

Yksikön 2. persoonan avoimen käytön levikki ja yleisyys suomen murteissa

1 Johdanto

Tutkimuksemme kohteena on yksikön 2. persoonan yleistäväksi tai geneeriseksi käytöksi nimitetty ilmaisutapa suomen murteissa. Seuraavat esimerkit ovat Sireliuksen (1894, 113) kaakkoismurteista muistiin merkitsemiä:

- (1) Jos *määräät* kaksikymment pennii, ni hää suuttuu.
- (2) Se ku kulluu, ni *ala panna* toista päälle.

Kutsumme tällaista käyttötapaa artikkelissamme **avoimeksi yksikön 2. persoonaksi**. Vaikka puhujan on mahdollista käyttää avointa yksikön 2. persoonaa selvästi henkilökohtaisista kokemuksistaan kertomiseen tai oman mielipiteensä tai käytöksensä perustelemiseen, avoimen viittauksen (ainakaan yksinomaisen) kohde ei ole kukaan yksittäinen henkilö tietyssä ajassa ja paikassa vaan kuka tahansa kuvatuunlaisessa tilanteessa.

Persoonaa ilmaisevien kielenainesten avoin käyttö on ollut viime vuosikymmeninä suosittu aihe niin suomen kuin muidenkin, erityisesti Euroopassa puhuttavien kielten tutkimuksessa. Huomiota on kiinnitetty paljon juuri yks. 2. persoonan avoimeen käyttöön, jonka yleistymisestä 1900-luvun loppupuolelta lähtien on tietoja useista kielistä (esim. tanskasta Jensen 2009 ja saksasta Auer–Stukenbrock 2018; kootusti Suomalainen 2015, 4; 2018, 321–324; Auer–Stukenbrock 2018, 283). Ilmaisukeinoa on tarkasteltu hiljattain sekä suomen nykypuhekielestä (Suomalainen 2018) että Suomessa puhutuista karjalan murteista (Uusitupa 2017). Vaikka käytön on havaittu lisääntyneen myös puhutussa suomessa (esim. Laitinen 1995, 347; Seppänen 2000; Helasvuo 2008, 190; Leino–Östman 2008, 39; myös Leinonen 1983, 159), varsinaista diakronista tutkimusta aiheesta ei ole toistaiseksi tehty (kuitenkin Mäki 2014).¹

1 Mäki (2014) on pro gradu -tutkielmassaan vertaillut yks. 2. persoonan avointa käyttöä tamperelaisnuorten puheessa 1990- ja 2010-luvuilla. Tulosten perusteella käytön yleisyydessä ei ole tapahtunut kahdessa vuosikymmenessä merkittävää muutosta (mts. 34).

Monissa eurooppalaisissa kielissä kuten englannissa yks. 2. persoonaa merkitään pääasiassa pronominilla, ja ilmiöstäkin puhutaan tavallisesti nimenomaan pronominin geneerisenä tai impersonaalisenä käyttönä. Myös suomen nykypuhekielessä (subjekti)-pronomini *s(in)*ä on tavallinen sekä spesifissä (Helasvuo 2014) että avoimessa (Varjo–Suomalainen 2018) käytössä, mutta jo aiempi tutkimus on osoittanut, että vanhastaan suomen kielen yks. 2. persoonan avoin käyttö on koskenut lähes yksinomaan verbinmuotoja (Seppänen 2000 ja siinä mainitut lähteet).² Pronominin avoimen käytön onkin arvioitu suomessa lisääntyneen erityisesti englannin vaikutuksesta (Leino–Östman 2008, 40–42).

Suomessa yks. 2. persoonaa merkitään indikatiivi-, konditionaali- ja potentiaali-muodoissa persoonapäätteellä (-t). Myös imperatiivimuodot ovat tunnistettavissa puhuteltavalle osoitetuiksi verbinmuodoiksi, vaikka niissä ei ole erillistä persoonapäätettä; kanonisena imperatiivimuotona toimii (rajageminaation yleensä aiheuttava) vokaalivartalo, esim. *mene^x, älä mene^x* (VISK 2004 § 118; murteiden imperatiivin muodostuksesta Leskinen 1970). Yksikön 2. persoonan imperatiivi muodostaa ei-kanonisten imperatiivimuotojen (3. p., mon. 1. ja 2. p., passiivi) kanssa imperatiiviparadigman. Sen sijaan englannissa ja muissa kielissä, joissa ei ole erillistä morfologista imperatiiviparadigmaa persoonamuotoineen, imperatiivia pidetään ensisijaisesti modaalisena lausetyypinä eikä verbimuoduksena (Bergs–Heine 2010, 111–112). Tämä selittänee sitä, että imperatiivilauseet ovat jääneet yks. 2. persoonan avointa käyttöä tarkasteltaessa syrjään tai vähälle huomiolle. Imperatiivin ei-direktiiviseen käyttöön kohdistuneissa tutkimuksissa tiettyjen konstruktoiden avoimuus (geneerinen tulkinta) on kyllä esillä, mutta viittaustavan mahdollinen yhteys yks. 2. persoonan muuhun avoimeen käyttöön samassa kielimuodossa ei ole puheena (esim. venäjän ja hollannin konditionaalista imperatiivista Fortuin–Boogart 2009; espanjan retorisesta imperatiivista Bravo 2017). Fennistiikassa imperatiivin avoimeen käyttöön on aiemminkin kiinnitetty huomiota sekä persoonamuotojen että modaali-ilmausten käyttöä tarkasteltaessa (mm. Sirelius 1894; Yli-Vakkuri 1986, 103; Visapää 2008, 69–71; Lauranto 2014, 53–54; Forsberg 2019, 19, 25).³ Tässä tutkimuksessa tarkastelemme kaikenlaisia avoimen tulkinnan saavia yks. 2. persoonan lauseita, mutta olemme erottaneet imperatiivilauseet omaksi ryhmäkseen ja analysoimme niiden levikkiä ja käyttöä erillään muista avoimista yks. 2. persoonan lauseista.

Sen lisäksi, että yks. 2. persoonan avoimen käytön on tiedetty vanhastaan koskeneen suomen kielessä lähes yksinomaan verbinmuotoja, on myös ollut tiedossa, että se on kuulunut vanhastaan ainakin suomen kaakkoismurteisiin (Seppänen 2000 ja siinä mainitut lähteet). Ilmaisukeinon tarkkaa murrelevikkiä tai käytön yleisyyttä ei ole kuitenkaan systemaattisesti selvitetty. Tutkimuksemme tavoitteena on paikata tämä aukko ja vastata

2 Avoimen yks. 2. persoonan nykikäyttöä havainnollistetaan tavallisesti subjektipronominillisilla lauseilla, esimerkiksi *Jos sä olet mallimaailmassa, sun täytyy ymmärtää alan realiteetit* (Kielitoimiston ohjepankki).

3 *Isossa suomen kieliopissa* imperatiivin avointa käyttöä ei mainita puhuttaessa yleistävästä 2. persoonasta (§ 1365). Imperatiivin affektista käyttöä esiteltäessä (§ 1724) esimerkeissä on kuitenkin mukana myös avoimen tulkinnan saavia lauseita.

kysymyksiin, miten laaja-alaista yks. 2. persoonan avoin käyttö suomen murteissa on ollut ja mihin murteisiin se on vanhastaan kuulunut. Lisäksi olemme kiinnostuneita siitä, millaiset syntaktiset, semanttiset ja kontekstuaaliset piirteet ohjaavat tulkinnan avoimuuteen ja miten yks. 2. persoonan avoin käyttö suhteutuu muihin yks. 2. persoonan käyttötapoihin ja kiteytyneisiin yks. 2. persoonan verbinmuotoihin. Artikkelini on osa laajempaa tutkimusta, jonka tavoitteena on selvittää, millaisissa lauserakenteissa ja diskurssikuvioissa avointa yks. 2. persoonaa murrepuheessa käytetään. Tässä osatutkimuksessa näkökulmamme on kuitenkin murremaantieteellinen, ja keskitymme ilmaisukeinon murrelevikkiin ja esiintymistiheyteen. Tutkimuksemme jatkaa funktionaalista suomen murre syntaksin kuvausta ja kiinnittyy teoriataustaltaan konstruktionaaliseen kielioppinäkemykseen (mm. Herlin–Kotilainen 2012; Traugott–Trousdale 2013) sekä vuorovaikutuslingvistiikkaan (mm. Couper-Kuhlen–Selting 2018).⁴

Esittelemme aluksi luvussa 2 tutkimuksemme taustaa ja perustelemme tekemiämme terminologisia valintoja. Luvussa 3 kerromme käyttämistämme aineistoista, menetelmistä ja aineiston rajauksesta. Kiinnitämme huomiota erilaisiin rajatapauksiin, jotka ovat tavalla tai toisella monitulkintaisia mutta yhtä lailla keskeisiä tulkinnan avoimuuden määrittelyn kannalta. Luvussa 4 tarkastelemme yksikön 2. persoonan avoimen käytön murrelevikkiä ja esiintymistiheyttä. Lopuksi luvussa 5 kokoamme yhteen tutkimuksemme pääkohdat ja pohdimme, millaisia uusia tutkimuskysymyksiä tulosten pohjalta on mahdollista muotoilla.

2 Tutkimuksen taustaa

2.1 Avoin yksikön 2. persoona suomessa ja lähisukukielissä

Ensimmäiset merkinnät yksikön 2. persoonan avoimesta käytöstä suomen kielessä ovat 1800-luvun loppupuolen kieliopeissa. Länkelä (1867) antaa esimerkkinä ”tekiämättömästä” lauseesta konsessiivirakenteen *Teet hyvin taikka pahoin, edestäsi löydät*. Yksikön 2. persoonan impersonaalinen tai persoonaton käyttö mainitaan myös Setälän (1880) ja Jahnssonin (1892) lauseopeissa. Vanhoissa murre syntaksin tutkimuksissa yks. 2. persoonan muuhun kuin kuulijaan viittaava käyttö on esillä Cannelinin (1889) Kemin murteesta ja Sireliuksen (1894) Jääsken ja Kirvun murteesta tekemissä havainnoissa. Cannelin (mts. 90–91) antaa vain yhden esimerkin (*tyhjälä venhelä jos lähteepi, nin kyllä jättäsit*), minkä perusteella käytön yleisyyttä peräpohjalaismurteissa on mahdoton arvioida. Sirelius sen sijaan esittää koko joukon tarkkanäköisiä huomioita siitä, miten persoonattomasti käytetty yks. 2. persoona kuuluu erityisesti ”kuvannolliseen” ja havainnollistavaan puheeseen ja miten sillä voidaan esittää puhujan ”subjektiivinen ajatus” ikään kuin yleisemmin tai

4 Olemme tutkimuksen tasavertaisia tekijöitä; nimemme ovat aakkosjärjestyksessä. Tutkimus kuuluu Suomen Akatemian hankkeeseen ”Muutto ja kielellinen eriytyminen: karjala Tverissä ja Suomessa” (314848).

objektiivisemmin (Sirelius 1894, 112–113, 119; ks. esimerkkejä 1 ja 2 luvussa 1). Sireliuksen tutkimus lukuisine esimerkkeineen osoittaaakin, että kyseessä on kaakkoismurteisiin jo 1800-luvun lopulla kuulunut elävä ja produktiivinen ilmaisukeino. (Tarkemmin avointen persoonaviittausten esittelystä 1800-luvun kielenkuvauksissa Uusitupa 2017, 30–37.)

Sireliuksen tutkimukseen on viitattu myöhemmin moniaalla (mm. Yli-Vakkuri 1986, 100–105; Seppänen 2000). Vaikka systemaattista selvitystä yks. 2. persoonan avoimen käytön murrelevikistä ei ole tehty, tukea oletukselle, että kyseessä olisi vanhastaan juuri itämurteisiin kuulunut ilmaisukeino, ovat tarjonneet murreaineistoja hyödyntäneet opinäytetyöt, joiden perusteella avointa yks. 2. persoonaa on käytetty ainakin inkerinsuomessa (Surakka 2011) ja Raja-Karjalassa puhutuissa karjalan ja suomen siirtymämurteissa (Uusitupa 2011, 2017). Vastaavasti lounaismurteista ilmaisukeinon käytöstä ei ole löytynyt todisteita (Kuparinen 2009, 65).

Murre-edustuksen kannalta kiinnostavia ovat myös suomen lähisukukielistä ja naapurikielistä tehdyt havainnot. Avoimen yks. 2. persoonan käytöstä itämerensuomalaisissa kielissä on raportoitu suomen lisäksi virosta (Jokela 2012), vepsästä (Kettunen 1943, 54–57, 427–428; Grünthal 2015, 257–262) ja karjalasta (Zaikov 2000, 44; Uusitupa 2017), joista ainakin vepsässä ja karjalassa käyttö on monin verroin yleisempää ja laaja-alaisempaa kuin suomessa. Näiden itäiseen levikkiin viittaavien johtolankojen kanssa sopii hyvin yhteen myös tieto siitä, ettei yks. 2. persoonan avoin käyttö ole tuntematonta venäjässäkään (Leinonen 1983, 144–145; 1985).

Suomen murteiden, itäisten lähisukukielten ja venäjän avoin yks. 2. persoona eroaa suomen nykypuhekielisestä käytöstä eräässä merkittävässä suhteessa: niissä ilmaisu-tyyppiin ei aiemman tutkimuksen perusteella ole kuulunut subjektipronominia (nykypuhesuomen *sä*-subjektipronomista Varjo–Suomalainen 2018, 347), vaan persoonaa on ilmaistu tavallisesti yksin verbinmuodolla. Kiinnostava poikkeus on inkerinsuomi, jossa Surakan (2011, 116–123) pro gradu -tutkielman mukaan subjektipronominia käytetään lähes joka neljännessä avoimessa yks. 2. persoonan lauseessa.⁵ Palaamme pronominin käyttöön luvussa 4.

Viime vuosikymmeninä fennistinen tutkimus on tarkentanut kuvaa avointen persoonaviittausten työnjaosta ja diskurssifunktioista erilaisissa kasvokkaisissa ja kirjoitetuissa vuorovaikutustilanteissa (VISK 2004 § 1365; Laitinen 2006; Helasvuo 2008; Suomalainen 2015; 2018; Varjo–Suomalainen 2018). Avoimen yks. 2. persoonan on osoitettu sopivan nollapersoonaa paremmin konkreettisten tekojen, tapahtumien ja toimintojen kuvauksiin sekä tarjoavan nollapersoonaa selvemmin kuvatun tilanteen myös kuulijalle tunnistettavaksi (Laitinen 1995, 347–348; 2006, 219–222; Varjo–Suomalainen 2018, 348–357). Kerrontasekvensseissä sen on todettu havainnollistavan esimerkinomaisesti jollekulle tapahtuneita asioita tai hypoteettisia tilanteita. Usein tällaiset kontekstit sisältävät myös

5 Surakan aineisto sisältää 310 lausetta, joista 74 (23,9 %) sisältää pronominisubjektin; aineiston lauseista 15 on imperatiivilauseita. Tutkielman aineisto ei kuitenkaan edusta murteiden vanhaa kantaa, vaan on kerätty Virosta ja Inkerinmaalta vuosina 1990–1997.

kannanottoja. (Suomalainen 2018, 337–341.) Sen sijaan karjalassa, jossa yks. 2. persoonan avoin käyttö on yleistä ja jossa suomen nollapersoonan kaltainen ilmaisukeino rajoittuu lähes yksinomaan modaaliverbien yhteyteen, avoin yks. 2. persoona ei ole samalla tavalla tulkittavissa erityisen affektiseksi ilmaisukeinoksi. Karjalassa indikatiivin yksikön 2. persoonan muodot voivat yhdistyä esimerkiksi työnkuvauksissa pitkiksi, useiden avointen viittausten ketjuiksi, jotka rinnastuvat käytöltään ennemmin suomen yksipersoonaiseen passiiviin kuin avoimeen yks. 2. persoonaan. (Uusitupa 2017, 38–41, 101–107, 213.)

2.2 Viittauksen avoimuus ja impersonaalisuus

Viittauksen avoimuudesta puhuminen on yleistynyt suomen kielen tutkimuksessa reilun kymmenen viime vuoden aikana (mm. VISK § 1365; Helasvuo 2008; Suomalainen 2018; Peltola 2018). Kyseessä ei silti ole vielä täysin termiytynyt nimitys, ja etenkin kansainvälisessä kirjallisuudessa puhutaan useammin viittaussuhteen impersonaalisuudesta kuin avoimuudesta. Tavallinen henkilöviitteinen lause on määriteltävissä referenssiltään impersonaaliseksi silloin, kun sen subjekti ei viittaa spesifisti kehenkään tiettyyn henkilöön (Helasvuo–Vilkuna 2008, 217; Malchukov–Ogawa 2011, 27–29, 44). Tällaisia R-impersonaaleja ovat mm. germaanisten kielten substantiiviin ’ihminen’ palautuva pronomini *man/men* ja romaanisten kielten lukusanaan ’yksi’ palautuva pronomini *un/uno*, mutta R-impersonaalit voivat olla myös muodoltaan identtisiä kielessä muutenkin käytettävien persoonamuotojen kanssa, kuten suomen avoin yksikön 2. persoona (Siewierska 2011, 57–58; 2004, 210–213).

Suomen kielen tutkimuksessa R-impersonaaleista on puhuttu lähinnä yksipersoonaisen passiivin ja monikon 3. persoonan avoimen käytön kohdalla. Euroopanportugalia ja suomea vertailevassa tutkimuksessaan Posio ja Vilkuna (2013) kutsuvat suomen murteissa tavattavaa passiivia ja monikon 3. persoonaan ”henkilöviitteiseksi impersonaaleiksi” (*human impersonals*), joiden subjekti on paitsi referenssiltään epäspesifi myös luontaisesti henkilöviitteinen (mts. 178). Henkilöviitteisyys sisältyy myös avoimen yks. 2. persoonan merkitykseen: Uusituvan (2017, 157, 180) rajakarjalaismurteita käsittelevän väitöskirjan aineisto sisältää 1 546 avointa yksikön 2. persoonan lausetta, joista vain kaksi luonnehtii muun kuin ihmisen toimintaa tai kokemusta.

Impersonaalisuuden sijaan nollapersoonan ja yleistävän yksikön 1. ja 2. persoonan kohdalla on käytetty usein luonnehdintaa *avoin* (VISK, määritelmät s.v. *avoin tulkinta*; Helasvuo 2008; Varjo–Suomalainen 2018; vrt. kuitenkin Kelomäki 2019, 132). Omankin näkemyksemme mukaan tulkinnan avoimuudesta puhuminen sopii hyvin kuvaamaan tarkastelemiamme yksikön 2. persoonan käyttötapoja: avoin viittaus voi samanaikaisesti kiinnittää jonkun puhetilanteen osanottajan kokemukseen ja luoda yleistävämmän kuvauksen tietynlaisessa tilanteessa olost, joka myös muiden osanottajien on, ainakin periaatteessa, mahdollista tunnistaa elämäkokemuksensa tai yleisen maailmantiedon varassa (Uusitupa 2017, 59; Suomalainen 2018, 32; Varjo–Suomalainen 2018, 337; myös jo Laitinen 2006, 216; Helasvuo 2008, 191). Vaikka olemme aineistoa kerätessämme kiinnittäneet erityistä huomiota yks. 2. persoonan verbinmuotoihin ja käytämme analyysiyksikkönä lausetta,

on syytä huomata, ettei avoimuus ole vain yksittäisen morfeemin tai sananmuodon ominaisuus vaan koko lausekonstruktion kontekstissaan saama merkitys (Helasvuo–Vilkuna 2008, 225). Käytännössä tämä näkyy selvästi siinä, etteivät avoimet yks. 2. persoonan lauseet eroa välttämättä muotonsa perusteella muista yks. 2. persoonan lauseista, vaan viittaussuhteiden arviointi edellyttää aina myös ympäröivän keskustelukontekstin tulkintaa.

3 Aineisto, menetelmä ja aineiston rajaus

3.1 Aineiston kokoaminen murrekorpuksista ja kielennäytekokoelmista

Olemme koonneet tutkimusaineistomme Lauseopin arkistosta ja suuresta joukosta eri vuosikymmeninä, pääosin 1950–70-luvuilla, haastattelumenetelmällä tallennettuja kielennäytteitä (taulukko 1).⁶ Aineisto edustaa ns. vanhoja murteita eli niitä puhutun suomen varieteetteja, joita käytettiin 1900-luvun alkupuoliskolla lähinnä maaseudulla. Yhteensä olemme käyneet läpi noin 521 tuntia erilaisia korpusaineistoja, painettuja kielennäytekokoelmia ja julkaisemattomia litteraatioita. Joitakin samoja murrenäytteitä on julkaistu useammassa lähteessä, mutta kokonaistuntimäärään suhteutettuna niiden määrä on vähäinen.

Taulukko 1. Tutkimuksen aineistolähteet ja tuntimäärät.

Lauseopin arkisto (LA)	132 t
Suomen kielen näytteitä -sarja (SKN)	100 t
Kotiseudun murrekirjoja -sarja (KM)	n. 195 t
Muita julkaistuja murrenäytteitä	n. 80,5 t
Julkaisemattomia litteraatteja	n. 13,5 t
Yhteensä	n. 521 t

Lauseopin arkistosta aineisto on poimittu yksikön 2. persoonan verbinmuotoihin kohdistetulla haulla, minkä jälkeen olemme erottaneet hakutuloksista referenssiltään avoimiksi tulkitsemamme esiintymät. Koska avoimia yks. 2. persoonan lauseita ei voi erottaa muodon perusteella spesifeistä yks. 2. persoonan lauseista tai partikkelistuneista verbinmuodoista (esim. *näet, kuule*), olemme käyneet kielennäytekokoelmat ja litteraatiot läpi kokonaisuudessaan. Epäselvissä tapauksissa olemme myös kuunnelleet murrenäytteitä, mikäli se on ollut mahdollista, ja tarkentaneet ja korjanneet litteraatioita omien kuulohavaintojemme pohjalta.⁷

⁶ Täydellinen lista käytetyistä aineistolähteistä on lähdeluettelossa. Olemme arvioineet niiden näytteiden tunti- ja minuuttimäärät, joiden kesto ei ole lähteessä ilmoitettu. Arvioinnissa olemme käyttäneet apuna tietoja keskimääräisistä sivumääristä tunnin pituisissa haastatteluissa.

⁷ LA:n ja SKN-sarjan näytteet ovat kuunneltavissa Kielipankin Korp-palvelun avulla ja SMK:n näytteet Kotuksen verkkosivuilla. Tähän artikkeliin valitsiemme SKN-esimerkkien transkriptiota on jonkin verran karkeistettu.

Aineiston järjestämisessä olemme noudattaneet ensin vakiintunutta jaottelua 8 päämurreryhmään ja niiden alaryhmiin (ks. Mielikäinen–Palander 2014, 54–59), mutta laskelmia varten olemme myös yhdistelleet ryhmiä tarkoituksenmukaisesti. Läpi käymässämme aineistossa on mukana myös Suomen (v. 1939 rajojen mukaisen) valtion ulkopuolella puhuttuja murteita: Vermlannin savolaismurteita, kaakkoismurteisiin luettua inkerinsuomea sekä Pohjois-Norjan ja Ruotsin Tornionjokilaakson peräpohjalaismurteita, joista kaksi viimeksi mainittua määritellään nykyisin kielipoliittisin ja sosiologisin perustein omiksi kielikseen (Kotus 2019). Sen sijaan kielenäytekokoelmien sisältämät rajakarjalaismurteiden kielennäytteet olemme jättäneet aineistomme ulkopuolelle, koska rajakarjalaismurteita ei ole ollut tapana lukea suomen murteisiin ja niiden avoimia persoonaviittauksia on tutkittu jo aiemmin (Uusitupa 2017).

Kokonaisuudessaan aineistomme sisältää 579 avoimeksi tulkitsemaamme yksikön 2. persoonan lausetta esiintymiskonteksteineen, joista 304 on indikatiivi-, konditionaali- tai potentiaalimuotoisia **Y2-lauseita** ja 275 imperatiivimuotoisia **IMP-lauseita** (taulukko 2). Y2-lauseista suurin osa on indikatiivimuotoisia; konditionaali on vain kuudessa ja potentiaali yhdessä lauseessa (esimerkki 7 luvussa 3.2). Tempusten osalta Y2-aineisto jakautuu melko tasaisesti kahtia: 155 lausetta sisältää preesens- ja 149 lausetta menneen ajan muodon. Y2-lauseista ainoastaan 26 sisältää subjektipronominin (25 *sie ~ si ~ sinä* -muotoa ja 1 genetiivimuotoinen *siun*); nominatiivimuotoinen puhuttelupronomini on myös 3 IMP-lauseessa.⁸

Taulukko 2. Tutkimusaineiston koostumus.

	Lauseet, jotka eivät sisällä Y2-pronominia	Lauseet, jotka sisältävät Y2-pronominin	Yhteensä
Y2-lauseet	278	26	304
IMP-lauseet	272	3	275
Yhteensä	550	29	579

Edellä kuvaamamme jako indikatiivi-, konditionaali- ja potentiaalimuotoisiin Y2-lauseisiin sekä imperatiivimuotoisiin IMP-lauseisiin on ensisijaisesti aineiston analysoinnin apuväline eikä tarkoita, että kaikki Y2-lauseet tai IMP-lauseet olisivat keskenään samanlaisia. Päinvastoin, molemmat päätyypit pitävät sisällään useita spesifisempiä lausekonstruktioita, jotka ovat erikoistuneet muodoltaan ja merkitykseltään osin omanlaisiinsa tehtäviin. Osa näistä erikoistuneista lausekonstruktioista pääsee esiin tässä artikkelissa, mutta käsittelymme painottuu päätyyppien – Y2-lauseiden ja IMP-lauseiden – esiintymismäärien ja levikkien tarkasteluun.

⁸ Y2- ja IMP-lauseiden lisäksi olemme koonneet kaikki sellaiset lauseet, joissa on jokin muu avoimesti tulkittava yks. 2. persoonan viittaus kuin verbinmuoto ja siihen mahdollisesti liittyvä subjekti- tai puhuttelupronomini, ts. possessiivisuffiksi tai persoonapronomini muussa kuin subjektin asemassa. Yhteensä näitä esiintymiä on kertynyt seuraavasti: 14 possessiivisuffiksia ja 7 *sinä*-pronominin taivutusmuotoa (esimerkiksi omistajaa ilmaisevana habitiiviadverbiaalina).

Taulukossa 2 esitetyn aineiston ulkopuolelle olemme jättäneet kaikki muodoltaan tai merkitykseltään epäselvät tai monitulkintaiset tapaukset. Niin ikään olemme rajanneet aineistosta pois erilaiset yks. 2. persoonan verbinmuotojen kiteymät ja partikkelistumat, vaikka joidenkin kohdalla avoimen tulkinnan mahdollisuus ei ole poissuljettu. Erilaisia rajatapauksia on paljon, ja raja yhtäältä avoimen ja spesifin tulkinnan, toisaalta viittaavan ja kiteytyneen verbinmuodon välillä on liukuva. Seuraavassa luvussa tarkastelemme avoimen tulkinnan asteittaisuutta ja havainnollistamme, millaiset kontekstuaaliset, semanttiset ja syntaktiset piirteet voivat murrehaastatteluaineistossa ohjata tulkinnan avoimuuteen.

3.2 Avoimuuden tulkinta murrehaastatteluaineistossa

Murrehaastattelu poikkeaa vuorovaikutustilanteena arkikeskustelusta monella tapaa (mm. Kuiri 1984, 54–60; Karhu 1995). Avointen persoonaviittausten tutkimiseen haastatteluaineisto sinänsä sopii (Uusitupa 2017, 78), sillä haastattelut sisältävät paljon kerrontajaksoja, joissa avoimen yks. 2. persoonan on arkikeskusteluissakin todettu viihtyvän (Suomalainen 2018, 337). Puhetilanteen luonne vaikuttaa kuitenkin siihen, millaiset avoimet lausekonstruktiot ja käytötavat ovat parhaiten edustettuina.

Yleensä avointen 2. persoonan viittausten erottaminen murreaineistossa deiktisesti spesifeistä on helppoa, sillä jälkimmäisiä esiintyy lähinnä referointijaksoissa – murteenpuhujat viittaavat vain ani harvoin heille ennestään tuntemattomiin haastattelijoihin tai puhuttelevat heitä. Sellaiset puhetoiminnot, joiden yhteydessä spesifejä yks. 2. persoonan viittauksia arkikeskustelussa tavallisimmin esiintyy – direktiivit, kysymykset ja puhuteltavaa koskevat arviot (Suomalainen 2018, 330–336) – kuuluvat vain haastattelijalle. Haastateltavien puhe on pääasiassa menneiden tapahtumien ja työtapojen kuvausta, johon kuitenkin sisältyy myös monenlaisia arvioita ja kannanottoja.

Yksikön 2. persoonan muotoisen lauseen tulkinta avoimeksi on selvää silloin, kun puhe on vanhoista tai paikallisista asioista, joista ainoastaan haastateltavalla on ensikäden tietoa. Kerronnan temporaalinen kehys murrehaastatteluissa onkin lähes aina mennyt aika, kuten seuraavassa esimerkissä, jossa avoimet Y2-viittaukset esiintyvät *kun-niin*-yhdyksilauseen kummassakin osassa: haastateltava kertoo menneen ajan muotoja käyttäen, miten leikissä kävi sille, joka ei onnistunut annetussa tehtävässä.

- (3) [Leikin selostamista] – – sit yhelle pantii huivi silmille ja kääet selä taakse ja – tuota – tuolille istumaa ja toist senko käivät siit ja nääppäsiit. Piti tuntee jot kuka se ol mistäkii puolelt ko näppäs. **No ko et tuntent ni sait istuu vaik koko päivä siin tuolil.** Se ol hauskaa leikkii! (Johannes, kaakkoismurre; KM 3, 182)

Puhehetkeen tai tulevaan viittaavien lausumien kohdalla raja avoimen ja spesifin tulkinnan välillä ei ole aina yhtä selvä. Tulkintaa hankaloittaa myös kontekstuaalisen tiedon vähyyt silloin, kun lausuma on poimittu lyhyestä katkelmasta, jota edeltäneestä keskustelusta ei ole tietoa. Seuraavassa Suomen murrekirjan esimerkissä, jota emme ole sen

moniselitteisyyden takia lukeneet aineistoomme, *kun*-lauseiden yks. 2. persoonan viitaukset voi tulkita samaan aikaan sekä spesifeiksi että avoimiksi.

- (4) [Haastateltava toimi nuoruudessaan poliisin uskottuna miehenä ja auttoi selvittämään mm. viinapesällä sattunutta murhaa.] No me mentii sitte sinne ja, Finpyyseen – se oli Finpyys kun tuo on tapahtunu juur tä-. Täs on yks, tölli **kun sä meet nyt kuules niin, oikeella kärellä ku sä meek Kristiinaan se on, piäni tölli siinä, maantiän, viäres, ensimäine**. Se on siinä juu *kattos*, misä se on tapahtunu ja ... Juu muuta se oli mettäs tapahtunu ettei se siin oo tapahtunu mutta että se on, siinä ne asu. (Siippy, eteläpohjalaiset murteet; SMK, 274)

Haastateltava selittää Y2-lauseilla, miten tietyn asumuksen sijainti selviää puhuteltavalle – tai kenelle tahansa. Hän saattaa tietää haastattelijan olevan menossa Kristiinaan tai hän esittää sen hypoteettisena mahdollisuutena (*kun sä meet nyt* 'jos menet nyt'). Avoimesti tulkittunakin paikan sijaintia selittävä toimintajakso on vahvasti puhuteltavaan suuntautuva, mitä osoittavat jaksoon sisältyvät huomionkohdistimet (*kuules, kattos*) sekä subjektipronomini *sä*, joka esiintyy aineistomme avoimissa lauseissa hyvin harvoin.⁹

Referointijaksoissa monitulkintaisuutta on enemmän (myös Uusitupa 2017, 76, 219–229). Niissä esiintyvät tietylle henkilölle annetut ohjeet ja muut direktiivit olemme rajanneet aineiston ulkopuolelle silloinkin, kun ne mahdollistavat samaan aikaan avoimen tulkinnan. Tällaiset monitulkintaiset jaksot muistuttavat sisällöltään ja lauserakenteeltaan sananlaskuformuloita, joissa annetaan yleisiä elämänohjeita, kuten seuraavassa esimerkissä:

- (5) Sem miä muistan kumminki ku se (äiti) sano minuu ain näin neuvo, ku se sano ain näin et, »muistas se et **ku telläät jalakaas kenkii**» sano »**ni tellä ain oikijaaj jalakaan enstee**». »**Tellä oikijaa jalakaa enstee**» sano »**nii pysyt ain oikijal tiällä**. » Ja miä olen sem pitänyt tähäm päivään asti. Ja miä en tiärä onk se sitte ollu hyvä merkki vai paha merkki mut, kyl miä nys sev verran saan sanoo että oikijal tiällä olem pysynny – (Nurmijärvi, hämäläismurteet; KM 10, 130)

Sen sijaan silloin, kun sananlaskujen ja muiden suullisena perinteenä elävien ohjeiden ja sanontojen referointijaksoissa ei kerrota, että lausumia olisi osoitettu tietylle puhuteltavalle, olemme lukeneet ne aineistoomme mukaan. Esimerkeissä 6 ja 7 lausumat esitelläänkin nimeämällä ne erityisiksi menneessä ajassa käytetyiksi kiteytyneiksi sanonnoiksi (*sananlasku, vatkutos* 'vatkutus, jankutus'). Kiteytyneessä muodossa avoin 2. persoona voi elää sellaisellakin murrealueella, jossa sitä ei produktiivisena ilmaisukeinona muuten

⁹ Esimerkin tulkintaa vaikeuttaa myös tieto siitä, ettei kyseiseltä murrealueelta ole selvästi avoimia Y2-lauseita. Huomionarvoista on, että puhuja on kaksikielinen ja kotoisin Siippyystä, jota ei kaksikielisenä pitäjänä ole luettu perinteiseen murreryhmytykseen. Subjektipronominin käytön ja alueen monikielisyiden yhteyteen avoimissa viittauksissa palaamme luvussa 4.2.

käytetä.¹⁰ Yleistävä yksikön 2. persoonana onkin sääntöjen, lakien ja yleisten normien ikivanha piirre, joka on voinut elää kielissä jo ennen muiden impersonaalisten persoonanmerkitsimien kehittymistä (Auer–Stukenbrock 2018, 301).

- (6) mutta 'sitt_ol 'simmone "sana'laskuki että / 'kylv / "Pertun "tuhka ennen ku / "Miko "ropakko. (Uskela, lounaismurteet; LA)
- (7) ja se oli vielä 'vatkutos jotta **ne** 'pannoot [kinkereissä] "pöyvän_allek kuha / et_osannel 'lukkee ('jos et osaa lukea'). (Kontiolahti, itäiset savolaismurteet; LA)

Murrehaastattelu ei vuorovaikutustilanteena suosi sananlaskujen tai elämänohjeiden esittämistä, ja kaikki aineistoesiintymämme sisältyvätkin referointijaksoihin (sananlaskujen sosiaalisista funktioista ja käyttöyhteyksistä Lauhakangas 2004).

Kysymys- ja imperatiivilauseiden kohdalla viittauksen tulkintaa avoimeksi tukee usein paitsi konteksti (haastattelutilanne, lausuman sekventiaalinen asema, menneestä ajasta kertominen jne.) myös lauseiden konstruktioituminen, mistä edellä puheena olleet sananlaskut ovat ääriesimerkki sekä leksikaalisesti täytettyinä että syntaktisesti tiettyyn muotoon vakiintuneina. Myös väitelauseissa ja erilaisissa lauseyhdistelmissä esiintyy toistuvia konstruktioita (kuten ehtoa ilmaisevia *kun–niin*-yhdyslauseita), mutta vielä selvempää konstruktioituminen on kysymys- ja imperatiivilauseiden kohdalla, joiden perusolemukseen kuuluu puhuteltavaan suuntautuminen ja reaktion hakeminen. Näiden modaalisten lausetyyppien avointa käyttöä yhdistää affektisuus, joka avointen väitelauseiden ja erilaisten lauseyhdistelmien kohdalla ei ole aina yhtä selvää.

Kysymyslauseiden kohdalla tulkintaongelmia avoimuuden ja spesifisyyden rajalla ei ole: kaikki poimimamme itsenäiset avoimet (haku)kysymyslauseet ovat affektiseen tehtävään vakiintuneita retorisia kysymyksiä, joilla on tiettyjä kielellisiä tunnusmerkkejä (liitepartikkelit, verbiloppuinen sanajärjestys) ja joilla kommentoidaan, perustellaan ja otetaan kantaa (ks. Kiuru 1977, 60, 64–68; Forsberg 1998, 68–72; rajakarjalaismurteista Uusitupa 2017, 178–181). Esimerkissä 8 kysymyslause implikoi affektista kielteistä väitettä, ja sillä perustellaan toiminnan mahdottomuutta kenelle tahansa kuvatussa tilanteessa ('ei ollut mitään, mistä antaa').

- (8) [Haastateltava kertonut sokeasta miehestä, jolle emäntä ei antanut ruokaa.] Meitin tuli stä sten nin sääli. Me olsimme antanus silles sillai varkaim mutta kunne mittään ittekkän saanu, nim **mistäsiinä annat!** Mutta kylä joskus veimme jottain sillai. (Tyrvää, hämäläismurteet; KM 2, 81)

10 Suomalaisissa sananlaskuissa käytetään kansanrunoutentutkija Matti Kuusen (1977, 85) mukaan yksikön 2. persoonaa mutta ei niin yleisesti kuin venäläisissä tai karjalaisissa ja vepsäläisissä sananlaskuissa. Imperatiivista Kuusi esittää kaksi esimerkkiä Florinukselta: *Älä ennen kehu, cuins saat ja Tee mitäs teet, kylläs edestäs löydät*. Suomessa yksikön 2. persoonan avoin käyttö sananlaskuissa painottuu itään, erityisesti Karjalan kannakselle ja Pohjois-Savoön sekä jossain määrin Laatokan Karjalaan ja Inkeriin. (Mts. 89–90.)

Imperatiivilauseissa on puolestaan useita ei-direktiivisiin modaalisiin merkityksiin ja affektisiin tehtäviin erikoistuneita lausekonstruktioita. Osa niistä on retoristen kysymysten lailla tunnistettavissa avoimiksi jo rakenteellisten seikkojen perusteella ja vähäisilläänkin kontekstiedoilla, kuten tehtävän vaikeutta tai mahdottomuutta ilmaiseva konstruktio (9) ja toiminnan välttämättömyyttä tai mahdollisuutta ilmaiseva konstruktio (10) (ks. Sirelius 1894, 118–120; Yli-Vakkuri 1986, 214–15; Forsberg 2019, 8–9; rajakarjalaismurteiden vastaavista konstruktioista Uusitupa 2017, 145–161).¹¹

- (9) se 'ol' "raskasta se 'pyykitekookii. / **'mäppäs nyt "talvelakii 'pakkasel sin 'kaivole.**

H: Missä talvella huuhottii. (Lappee; kaakkoismurteet; LA)

- (10) [Kertoja selostaa, miten kaloja pyydettiin käesverkolla.] – lähettiiv vual lähemmäks ja lähemmäks aena verkkoo, ja ne sillo' aena tormaatu ('ryntäsivät') verkkooj ja **ee muuta kum piästäk kalat poes, ja muuta' aena sittem paekkaa tuas toeseem paekkaa'** että seel' (= se oli) semmosta siirtämistä paekasta toeseej ja... (Iisalmen mlk., Pohjois-Savon murteet; Virtaranta 1964, 268)

Menneen ajan kontekstissa esimerkin 10 tyyppiset toiminnan välttämättömyyttä tai mahdollisuutta ilmaisevat imperatiivilauseet voivat joskus muistuttaa spesifille henkilölle osoitetun direktiivin referointia, ts. suoraa esitystä, mutta hyvin harvoin tulkintaan jää epäselvyyttä. Jos imperatiivilauseeseen ei liity minkäänlaista kielellistä referoinnin merkkiä – johtoilmausta tai *että/jotta*-konnektiivia – eikä prosodisista vihjeistä ole apua lausuman funktion tulkinnassa (referoinnin eksplisoinnista Kuri 1984, 136–160), lainausmerkkien puuttuminen lausuman ympäriltä sellaisissa teksteissä, joissa suora esitys on yleensä niillä merkitty, osoittaa litteroijankin tulkinneen lausuman ei-direktiiviseksi ja viittauksen avoimeksi.¹² Tällainen kahden IMP-lauseen jakso on esimerkissä 11.

- (11) [Haastateltava kertonut poistaneensa ihmisiltä hampaita tarvittaessa.]
'niim 'pal'jo käv 'sota-'aekannaak kun_eij_olt "liäkärinjä 'tiälä, 'ensinkää 'ota-, "otattajii, 'mie aina yr(i)tim, "kylälem 'mänemmään, ne kun 'tunsivat, **'kiänyp 'pois. lähäh 'hamppaa'n_ottoo.** nim 'mie 'sanoń, » 'ei 'ei 'kyllä tää 'miulta 'pittää 'loppuu_otta tässä 'männöö miulta "järki 'nyt ». kuj jo, jo ol' "niiv 'van-, oli sitte, jo 'lopulla jo 'vanhaki. (Liperi, itäiset savolaismurteet; SKN 17, 24)

11 Mahdottomuutta ilmaiseva retorinen imperatiivikonstruktio tunnetaan myös nykypuhekielessä (Viisapää 2008, 71; Lauranto 2014; 53–54; Suomalainen 2015, 91–95).

12 Toisaalta litteroija on voinut tulkita myös avoimen imperatiivikonstruktion suoraksi esitykseksi ja merkitä sen lainausmerkkeihin, jos käytötapa ei ole ollut litteroijalle tuttu. Esimerkissä 14 on lähteessä käytetty lainausmerkkejä, jotka olemme selvyiden vuoksi poistaneet, sillä tulkintamme mukaan siinä ei ole kyse referoinnista.

Kuirin (1984, 154–160) mukaan Pohjois-Karjalan ja Kainuun murteissa suora esitys voisi jäädä ilman johtoilmausta tai muuta referoinnin merkkiä lähinnä silloin, kun referoidaan keskustelua, jonka osapuolet ovat käyneet jo selville edeltävästä tekstistä. Esimerkissä 11 tuodaan kyllä ennen imperatiivilauseita ilmi potentiaaliset kehotusten lausujat ja habituaalinen tilanne, jossa direktiivit olisi voitu lausua (*mie aina yritin kylälemänemmään, ne kun tunsivat*), ja imperatiivilauseiden jälkeen seuraa selvä johtoilmauksella alkava referointijakso, jonka voisi tulkita kehotuksiin annetuksi vastaukseksi. Sekä imperatiivilauseiden muotoilu, mm. liitepartikkelittomuus (liitepartikkelien yleisyydestä imperatiivien referoinnissa ks. Kuiri 1984, 76), että referoidun reaktion kielellinen muotoilu tukevat kuitenkin tulkintaamme, että esimerkin 11 imperatiivilauseet ovat avoimia: puhuja kuvaa jaksossa omaa kokemustaan siitä, miten hänen oli sota-aikana usein kylille mennessään käännäyttävä takaisin ja lähdettävä poistamaan hampaita ja miten hän lopulta halusi lopettaa tämän toiminnan.

Viimeisenä rajatapausten ryhmänä esittelemme eräitä yksittäisiä verbilekseemejä koskevia IMP-konstruktioita, joiden kohdalla tulkinta spesifisyyden ja avoimuuden jatkumolla ja viittaavan ja kiteytyneen verbinmuodon välillä häilyy. Huomionkohdistimia ja muita kiteymiä, jotka ovat partikkelistuneet tai kiteytyneet yks. 2. persoonan verbinmuodoista tai sellaisen sisältävistä ilmauksista (esim. *näet ~ näät ~ niät ~ neät, kato ~ katto ~ kaho, kuule, elä*), emme ole aineistoon poimineet, vaikka jotkin niistä saattavatkin palautua avoimeen käyttöön. Itämurteissa yleisesti käytetyn *mene tiedä* -kiteymän (*määät tiijä ~ mättiä* jne.) ja sen lähikonstruktioiden (esim. *määppä sano*) esiintymistä muutama olisi edelleen mahdollista tulkita verbinmuodoiksi ja tehtävän mahdottomuutta ilmaiseviksi imperatiivikonstruktioiksi ('mahdotonta tietää'), kuten esimerkin 12 lausumat, joista jälkimmäisessä verbikonstruktioon liittyy täydennyksenä objekti (*se*).¹³ Olemme silti jättäneet aineiston ulkopuolelle kaikki tämän konstruktion esiintymät kiteytymisasteesta riippumatta. Kiinnostavaa on, että erilaisia Y2-kiteymiä näyttävät suosivan samat puhujat, jotka käyttävät myös selvästi avoimia 2. persoonan lauseita.

- (12) H: Millä konstillahän [rosvo] sen [tempun] liet tehny? – **No meeppä tiijä.**
Meeppä tiijäs se. Nii... (Suomussalmi, Kainuun murteet; KM 5,114)

Imperatiivikonstruktioista tulkinnanvaraisia ovat eräät muutkin kahden verbinmuodon (IMP + V) muodostamat konstruktiot, joilla voi olla tai on voinut olla avointa käyttöä mutta joiden kiteytyneissä käytöissä sekä imperatiivin modaalinen merkitys että viittaus persoonaan on hämärtyneet. Tällaisia on syntynyt kahden yleisesti käytetyn verbin, *antaa* ja *alkaa*, ympärille. Konstruktion *anna* + V_{fin} esimerkissä 13 voi tulkita paitsi viittaukseltaan avoimeksi ('sen on annettava olla paljain päin') myös analyyttiseksi 3. persoonan imperatiiviksi, jossa *se* on reanalysoitu subjektiksi ('olkoon se paljain päin, 'se saa olla paljain päin') (ks. Leskinen 1966; SMS s.v. *antaa* II.2; Leino 2003, 227–229). Tällaiset esiintymät

13 *Mene tiedä* -konstruktion on esitetty olevan venäjistä jo muinaiskarjalaan omaksuttu käännöslaina (Pulkkinen 1966, 215–216). Räisäsen mukaan (1993, 300) se tunnetaan koko Kainuussa ja laajalti muissakin itämurteissa.

olemme monitulkintaisina rajanneet aineistosta pois kuten myös muut *anna*-imperatiivin kiteytyneet käytöt. *Alkaa*-verbin imperatiivimuodon sisältävissä lauseissa (*ala* + A-inf.) on puolestaan joskus 1. tai 3. persoonaan viittaava subjekti (esimerkissä 14 *myöki*), joka osoittaa, että imperatiivikonstruktio on menettänyt alkuperäisen 2. persoonan merkityksensä (ks. myös Sirelius 1894, 119; SMS s.v. *alkaa* 1.II.2). *Ala* + A-inf. -lauseista olemme hyväksyneet mukaan vain subjektittomat esiintymät.

- (13) 'meijjä 'uskonto ei annas sitä ni jotta sil olla "vaenoalla ni "mittää 'piässä / **annas se_om "paljaim 'päin.** (Parikkala, kaakkoismurteet; LA)
- (14) Ja se tuljkii yhtäkkiestä, jo tulliit a, ihmiist a, sielt Metsäpirtistä päe jo tulliitki jo, evakooks meillekii. **Ja sitä tiet ala lähtii myöki.** (Sakkola, kaakkoismurteet; SMK, 622.)

Hankalasti tulkittavia imperatiivilauseita on tässä esillä olevien tapausryhmien lisäksi murreaineistoissa muitakin. Osa niistä saattaa olla kiteytyneitä sanontoja, joiden merkitystä emme ole pystyneet selvittämään (esimerkkejä imperatiivimuotoisista ”huudahdusmaisista ilmauksista itämurteissa” myös Pulkkinen 1966, 207). Kaikki epäselviksi jääneet esiintymät olemme jättäneet aineistosta pois.

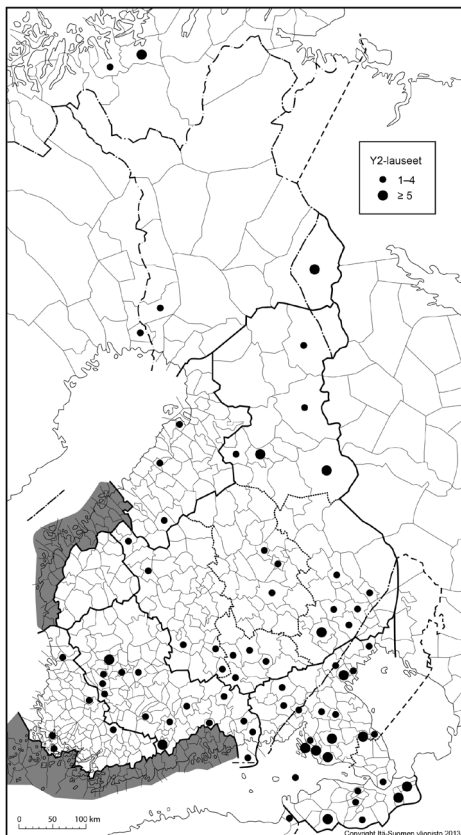
Tässä luvussa olemme esitelleet, millä perustein olemme keränneet aineistomme 579 yks. 2. persoonan lausetta ja erottaneet ne muista haastattelupuheen sisältämisestä yks. 2. persoonan muodoista. Vaikkei tässä artikkelissa ole mahdollista esitellä tarkemmin erilaisia rakenteeltaan ja käyttöfunktioiltaan eriytyneitä Y2- ja IMP-lausekonstruktioita, on edellä esimerkkejä erilaisten rajatapausten lisäksi myös kummankin ilmaisutyyppin tyyppillisistä ja selvästi avoimiksi tulkittavista käyttötavoista. Seuraavaksi siirrymme tarkastelemaan Y2- ja IMP-lausekonstruktioiden murrelevikkiä ja käytön yleisyyttä.

4 Avoimen käytön murrelevikki

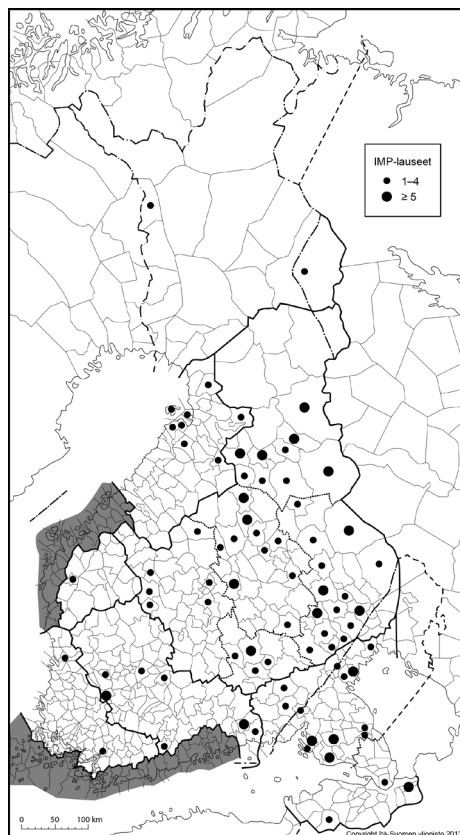
4.1 Lausekonstruktioiden levikki ja esiintymistiheys

Avoimen yks. 2. persoonan murrelevikki on esitetty kartoissa 1 ja 2. Kartta 1 osoittaa Y2-lauseiden ja kartta 2 IMP-lauseiden esiintymät pitäjittäin. Karttoja tarkastellessa on syytä huomata, ettei aineistoa ole ollut jokaisesta pitäjänmurteesta eikä yhtä paljon jokaisesta murreryhmästä.¹⁴ Kartoista erottuukin pitäjiä, joista on tehty murrekirjoja ja joista on siksi ollut aineistoa enemmän kuin naapuripitäjistä. Tällaisia ovat esimerkiksi Ylä-Satakunnan hämäläismurteista Hämeenkyrö, Karkku ja Tyrvää, etelähämäläisistä murteista Nurmijärvi, lounaisista välimurteista Somero, Kainuun murteista Kuhmo ja kaakkoismurteista Länsi-Kannaksen pitäjät.

¹⁴ Suhteellisesti parhaiten edustettuina LA:ssa ovat lounaismurteet ja lounaiset välimurteet, joista murrenäyte on noin joka toisesta pitäjästä. Muiden murrealueiden kohdalla näyte on noin joka kolmanesta pitäjästä. (Ikola 1985, 11–12.)

Kartta 1. Y2-lauseiden esiintymät aineistossa.

Kartta 2. IMP-lauseiden esiintymät aineistossa.

Kartta 1 osoittaa, että Y2-lauseiden käyttö keskittyy itämurteisiin, erityisesti kaakkoismurteisiin ja niiden läheisyydessä puhuttuihin savolais- ja hämäläismurteisiin.¹⁵ Kattavimmin esiintymiä on Karjalan Kannakselta ja Inkerinmaalta kotoisin olevilla kaakkoismurteiden puhujilla. Myös muiden murteiden puhujat käyttävät silloin tällöin Y2-lauseita: useita esiintymiä on esimerkiksi itärajan tuntumasta pohjoisempaa (Kainuu, Salla) sekä Satakunnasta ja Hämeestä. Päämurreryhmistä ainoastaan eteläpohjalaisista

¹⁵ Yksittäisistä pitäjistä kiinnostava on etelähämäläinen Nurmijärvi, jonka murrenäytteissä (KM 10) avoimia Y2-lauseita esiintyy kolmella puhujalla. Yli-Paavola (2006) on Aleksis Kiven kieltä tarkastellessaan kiinnittänyt huomiota muun muassa tähän piirteeseen (esimerkit *Seitsemän veljestä* -romaanista) ja verrannut sitä nykypuhekielen vastaavaan käyttöön. Yli-Paavola ei ota suoraan kantaa siihen, mistä nurmijärveläinen Kivi on rakenteen omaksunut, mutta mainitsee samalla, että sillä tiedetään olevan kansankielisiä juuria. Tutkimuksemme perusteella voisi olettaa, että avoin Y2 on ollut Kivelle tuttu paikallisesta murteesta.

murteista ei ole ainuttakaan esiintymää (ks. kuitenkin luvun 3.2. esimerkkiä 4 rajatapauksesta). Hyvin satunnaista Y2-lauseiden käyttö on aineiston perusteella myös muissa länsimurteissa kaakkoishämäläisiä murteita lukuun ottamatta. Vaikka Y2-lauseiden avoin käyttö länsimurteissa on siis niukkaa, se ei silti ole aivan tuntematonta ja ilmiöllä voi sanoa olevan juuria kaikissa murteissa.¹⁶

Kartan 2 osoittama imperatiivilauseiden levikki aineistossa on niin ikään itäinen mutta ei painotu kaakkoon siten kuin avointen Y2-lauseiden levikki. IMP-lauseiden ydinkäyttöaluetta on kaakkoismurteiden lisäksi savolaismurteet ja niistä erityisesti pohjoisimmat ja itäisimmät: Pohjois-Savon murteet, Kainuun murteet ja Pohjois-Karjalan murteet. Esiintymätietoja on melko tiheästi eri pitäjänmurteista yhtenäiseltä alueelta. Länttä kohti edettäessä tiedot vähenevät, ja länsimurteista esiintymiä on vain satunnaisesti. Esimerkiksi ainoa lounaismurteiden imperatiiviesiintymä on kiteytyneen sananlaskun referoinnista (esimerkki 6). Oulun seudun pohjoispohjalaismurteiden esiintymät, joista useimmat ovat Oulun seudun murrekirjan näytteistä, selittynevät näissä murteissa tavattavaksi savolaisvaikutukseksi (ks. esim. Pääkkönen 1994, 288–300).

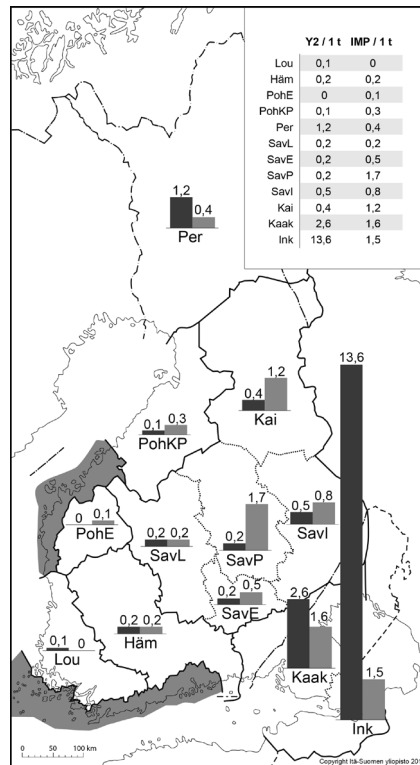
Esiintymätietoja vertaillessa on syytä huomata, että eri murreryhmistä on käytösämme ollut hyvin vaihteleva määrä aineistoa (ks. taulukkoa 3). Esimerkiksi hämäläismurteiden esiintymät on poimittu lähes 150 näytetunnin määrästä, kun taas eteläpohjalaisia murrenäytteitä on käyty läpi vain 15 tuntia. Suurempi aineistomäärä eteläpohjalaismurteista olisi hyvinkin voinut tuoda aineistoon myös yhden tai pari Y2-lausetta ja tuottaa levikkikarttaan esiintymätiedon. Esiintymiä kannattaakin tarkastella suhteuttamalla niiden määriä käytetyn aineiston kokoon. Taulukossa 3 näkyy eriteltyinä murreryhmittäin näytteiden tuntimäärät ja niistä löytämämme avoimen 2. persoonan esiintymät: Y2-lauseet ja IMP-lauseet. Karttaan 3 olemme puolestaan laskeneet, kuinka monta Y2- ja IMP-esiintymää keskimäärin sisältyy yhteen tuntiin murrehaastattelupuhetta.

Kartasta 3 paljastuu heti, että 2. persoonan avoin käyttö on murrehaastatteluissa hyvin harvinaista. Useimpien murreryhmien näytteissä sekä Y2- että IMP-lauseita esiintyy harvemmin kuin kerran tunnissa, ja länsimurteiden kohdalla – peräpohjalaismurteita lukuun ottamatta – jäädään kummankin lausetyypin kohdalla miltei nollaan. Peräpohjalaismurteiden aineistossa Y2-lauseita esiintyy hieman useammin (1,2/t); esiintymistä suurin osa (11/18) on Norjan suomalaismurteista. Myös savolaismurteiden näytteissä Y2-lauseiden määrät ovat hyvin vähäisiä ja samaa luokkaa kuin länsimurteiden näytteissä. Vain itäisimpien ja pohjoisimpien savolaismurteiden puhujilla Y2-lauseita esiintyy hieman useammin mutta heilläkin keskimäärin vain kerran parin tunnin aikana (0,4–0,5/t). IMP-lauseiden yleisyyttä tarkasteltaessa savolaismurteista erottuvat pohjoissavolaiset (1,7/t) ja Kainuun

16 Ilmaisukeino on voinut tulla tutuksi myös kaunokirjallisuuden välityksellä. Yli-Vakkuri (1986, 105) viittaa tutkimuksessaan Maria Jotunin novellissa esiintyviin ”yleistäviin 2. persoonan muotoihin” – eli avoimiin Y2-lauseisiin. Niin ikään Tiittulan (2001) kirjoitus kaunokirjallisuuden puheenomaisuudesta sisältää katkelman Jotunilta, jossa käytetään avointa IMP-lausetta. Vaikka Tiittula ei erikseen kommentoi imperatiivin käyttöä, esimerkki osoittaa, että Kuopiossa (Pohjois-Savossa) syntynyt Jotuni käytti teksteissään molempia rakenteita.

Taulukko 3. Aineiston jakautuminen murrealueittain.

	Aineiston tuntimäärä	Y2- lauseita	IMP-lauseita
Lou (lounaismurteet ja lounaiset välimurteet)	81.40	6	2
Häm (hämäläismurteet)	147	34	27
PohE (eteläpohjalaiset murteet)	15.20	0	2
PohKP (keski- ja pohjoispohjalaiset murteet)	35.40	5	12
Per (peräpohjalaiset murteet)	15.30	18	6
SavL (läntiset savolaismurteet eli Keski-Suomi, Päijät-Häme, savolaiskiila ja Vermlanti)	36.13	7	8
SavP (Pohjois-Savo)	20.43	5	36
SavE (Etelä-Savo)	23.30	5	11
SavI (itäiset savolaismurteet eli Pohjois-Karjala ja Savonlinnan seutu)	44.55	20	37
Kai (Kainuu)	61.01	23	73
Kaak (Suomen kaakkoismurteet)	32.10	84	50
Ink (inkerinsuomi)	7.10	97	11
Yhteensä	n. 521	304	275

Kartta 3. Y2- ja IMP-lauseiden esiintymistiheydet (esiintymiä tunnissa).

murteet (1,2/t), joiden jälkeen seuraavaksi yleisin käyttötaajuus on itäisimmissä savolaismurteissa, Pohjois-Karjalassa ja Savonlinnan seudulla. Selvästi yleisintä yksikön 2. persoonan avoin käyttö on odotuksenmukaisesti kaakkoismurteissa, joista inkerinsuomi erottuu kaikista muista murreryhmistä runsaalla Y2-lauseiden käytöllä: esiintymiä on keskimäärin 14 yhden haastattelutunnin aikana. Myös Suomen kaakkoismurteissa (2,6/t) avoimet Y2-lauseet ovat selvästi yleisempiä kuin muissa murteissa. Imperatiivilauseiden käyttötaajuudessa kaakkoismurteet eivät sen sijaan erotu niistä pohjoisisista ja itäisistä savolaismurteista, joissa IMP-lauseita eniten käytetään: tapauksia on kaikissa mainituissa murteissa keskimäärin 1–2 yhden tunnin mittaisessa haastattelussa.

Tekemämme laskelmat osoittavat, että yksikön 2. persoonan avoimen käytön yleisyydessä on eroja paitsi murreryhmien myös lausetyyppien välillä: avointen Y2-lauseiden käytön ydinaluetta on ollut Kaakkois-Suomi ja Inkerinmaa, kun taas imperatiivilauseiden keskeinen käyttöalue ulottuu kaakkoismurteista pohjoisiin ja itäisiin savolaismurteisiin: Kainuuseen, Pohjois-Savoon ja Pohjois-Karjalaan. Tämä osoittaa, että imperatiivilauseita on tarkoituksenmukaista käsitellä myös omana lausetyyppinä, jonka käyttö ei ole tiukasti sidoksissa muuhun 2. persoonan avoimeen käyttöön (myös Uusitupa 2017, 241–242).

Laskelmia tulkittaessa on kuitenkin syytä huomata, että inkerinsuomen aineisto on tuntimäärällisesti kaikkein pienin koko tutkimuksessamme, vain noin 7 tuntia, ja siinä on huomattavia puhujakohtaisia eroja esiintymien määrissä. Aineistomme sisältää avoimia viittauksia yhteensä 187 puhujalta, joista jokainen siis käyttää vähintään kerran joko avointa Y2-lausetta tai avointa IMP-lausetta. Neljällä eniten avoimia yksikön 2. persoonan lauseita käyttävällä puhujalla Y2- ja IMP-lauseita esiintyy yhteensä 124, mikä on yli viidennes lauseiden kokonaismäärästä ($n = 579$). Näistä puhujista kolme on Inkerinmaalta ja yksi Länsi-Kannakselta; he edustavat siis kaikki Inkerin tai Suomen kaakkoismurteita.

Vertailun vuoksi olemme laskeneet yksikön 2. persoonan avoimen käytön esiintymistiheyksiä myös aiempien tutkimusten aineistoista. Surakan (2011, 3, 42) 1990-luvulla kerättyssä inkerinsuomen aineistossa Y2-lause esiintyy keskimäärin 8,4 kertaa ja IMP-lause 0,4 kertaa tunnissa eli selvästi harvemmin kuin murteiden vanhempaa kantaa edustavassa aineistossamme. Suomalaisen (2018, 327–328) keskusteluaineistossa avoin yksikön 2. persoonan viittaus esiintyy puolestaan tunnin aikana keskimäärin kymmenessä vuorossa¹⁷, ja Uusituvan (2017, 75, 147) rajakarjalaisaineistossa avoimen Y2-indikatiivilauseen keskimääräinen esiintymistiheys on 15,5/t ja avoimen IMP-lauseen 2,7/t.¹⁸ Raja-

17 Suomalainen (2018) ilmoittaa avointen yks. 2. persoonan muotojen lukumäärän sijaan sellaisten vuorojen lukumäärän, joissa on vähintään yksi avoimesti tulkittava Y2-verbinmuoto, -pronomini tai -possessiivisuffiksi. Tällaisia vuoroja on 11,5 tunnin keskusteluaineistossa yhteensä 117. (Mts. 327–328.) Laskentatapa tarkoittaa, että avoimia yks. 2. persoonan viittauksia esiintyy itse asiassa tiheimmin kuin 10/t, koska yhdessä vuorossa voi esiintyä useampia viittauksia.

18 Tutkimus sisältää myös vertailuaineiston idempänä puhuttavasta tverinkarjalasta, jossa avoimen yks. 2. persoonan esiintymistiheys on vielä suomalaisväritteeseen rajakarjalaisaineistoonkin nähden moninkertainen (Uusitupa 2017, 102).

Karjalassa eri pitäjien väliset erot ovat kuitenkin suuret, ja Uusitupa huomauttaakin puhujakohtaisista eroista: kun yhtä pitäjää edustaa suhteellisen pieni puhujajoukko, yksikin ilmaisukeino taajasti käytävä puhuja voi saada yksilömurteeseensa kuuluvan piirteen näyttämään alueelliselta murrepiirteeltä (mts. 148–149; idiolektaalista vaihtelusta myös Mäki 2014, 35–37). Puhuja- ja tilannekohtaisesta variaatiosta huolimatta (haastattelu vs. keskustelu) sekä suomen nykypuhekielessä että karjalassa yksikön 2. persoonan avoin käyttö vaikuttaa olevan huomattavasti yleisempää kuin vanhoissa suomen murteissa.

Haastatteluaineistossa puhujakohtaiset erot koskevat haastateltavien lisäksi myös haastattelijoita. Suureen aineistoon mahtuu monenlaisia haastattelijoita ja haastateltavan ja haastattelijan välisiä suhteita, millä on vaikutusta myös tutkimiemme lausekonstruktioiden käyttöön. Esimerkiksi haastattelijan tapa asennoitua haastattelijan affektisiin kannanottoihin, kuten retorisiin kysymyksiin, voi vaikuttaa niiden esiintymismääriin. Kun haastattelijat ovat yleensä noudattaneet saamiaan ohjeita ja vältelleet kielellistä palautteenantoa (ks. Yli-Paavola 1970, 44), haastateltavat eivät ole saaneet sellaista myötäilevää responsia, joka olisi kannustanut heitä jatkamaan samalla linjalla ja tuottamaan lisää avoimia yks. 2. persoonan viittauksia. Idiolektierot eivät olekaan ainoa tekijä, joka selittää eroja avointen viittauksen käyttömäärissä eri puhujien välillä, vaan myös haastattelijalla ja koko vuorovaikutustilanteella on vaikutusta siihen, miten herkästi avoimia viittauksia käytetään. Näin on erityisesti niissä murteissa, joissa avoimet yksikön 2. persoonan viittauksia sisältävät lauseet eivät ole sävyltään neutraaleja vaan lähinnä affektisiin kannanottoihin kytkeytyviä – eli kaikissa muissa kuin kaakkoismurteissa (ks. lukua 3.2).

4.2 Subjektipronominin käyttö

Kuten jo edellä kävi ilmi, aineistomme Y2-lauseista 26 sisältää subjektipronominin. Pronomineista 25 on nominatiivimuotoisia ja 1 genetiivimuotoinen (nesessiivilauseessa *sium pit*). Pronominin keskittyvät selvästi kahdelle murrealueelle, Pohjois-Norjassa puhuttuihin peräpohjalaismurteisiin (10 esiintymää) ja Inkerissä puhuttuihin kaakkoismurteisiin (8 esiintymää). Näiden lisäksi on 2 esiintymää Ruotsin puolella puhutusta peräpohjalaismurteesta ja 6 esiintymää sieltä täältä muista murteista. Pääsääntöisesti subjektipronominina avoimissa lauseissa on yksitavuinen muoto *sie, sii, si* tai *sää*. Nominatiivimuotoista pronominia käytetään lisäksi puhutteluna kolmessa imperatiivilauseessa, jotka kaikki ovat inkerinsuomen näytteistä. Lisäksi aineistomme sisältää 7 muuna kuin subjektina toimivaa yksikön 2. persoonan pronominia. Esimerkissä 15 Pohjois-Norjasta kotoisin oleva puhuja käyttää pronominia neljästi: 3 kertaa subjektina *si* ja keran habitiiviadverbiaalina *sulla*.

- (15) [Puhe jääkarhun metsästämisestä] No kuule, eikö se oo, vaarallista mennäs sen...

Ei se, em mie saatas sannoo että se ov vaaraline, karhu. Muuten se on, se ov vaaralinen kyllä sillä laila, **si hääyt monta kertaa sen karhun niinku,**

niinku saaja ittelesti, (ampua). Ja si hääyt sittep panna ittesti maata jääm pääle. Ja sitte, siinä tehä semmosia konstia niinku hylje. Ja ko se näkkee sen, se luulee se o hylje. Ei se nää että se on ihmine. **Ko sulla ny om musta nahkalakki päässä** ni se on hyljeki sill_om musta pää. **No ko si sitä nostat vähin sieltä ja,** näin tällä laila. Se luulee se o hylje ja hylkheenä hää, hylkheen, hylkheestä se ellää. (Alattio, Norjan suomalaismurteet; Ruoppila–Soutkari 1968, 160)

Aineiston ainoa genetiivisubjekti on puolestaan inkerinsuomesta:

- (16) [Puhe paimenen palkkiosta] *ni* ja 'sithä, sithä 'paimen käikii viel "vuorol, 'joka talos "syömäs. **'monta lehmeä 'siull_on ni 'niim monta 'päiviä 'siium pit 'syötteä häntä** sit män "toisee 'talloo. sit "sem pit' 'syötteä, ja, ja sit viel antaa "eväs 'päälle 'eväs, 'eväs eväs, koko "päiväks. (Markkova, inkerinsuomi; SKN 34, 66)

Subjektipronominin käyttöä havainnollistaville esimerkeille on yhteistä, että molemmissa puhuja käyttää yksikön 2. persoonan pronominia subjektin (*si* tai *siun*) lisäksi myös omistajaa ilmaisevana adverbialina (*sulla* tai *siulla*). Avoimet pronominit näyttäisivät siis voivan jossain määrin kimppuuntua samoihin puhejaksoihin (avointen viittausten ketjuista VISK § 1358; Uusitupa 2017, 210–215; Suomalainen 2018, 337). Kiinnostavaa on myös pronominikäytön levikki. Norjan ja Inkerin suomalaismurteiden puhujia yhdistää se, että molemmat ovat eläneet erillään muista suomen puhujista ja kontakteissa muiden kielten puhujiin. On mahdollista, että pronominin käyttöön näissä murteissa ovat vaikuttaneet muut alueilla puhutut kielet tai ylipäättään kontaktitilanne, vaikkei pronominin käytölle referenssiltään avoimissa lauseissa olisikaan ollut suoraa mallia toisessa kielessä.¹⁹ Pronominin käytön motivaation selvittäminen Norjan ja Inkerin suomalaismurteissa vaatisi kuitenkin yks. 2. persoonan avoimen käytön systemaattisempaa vertailua yhtäältä muihin yks. 2. persoonan käyttötapoihin ja toisaalta kontaktikielten edustukseen.

5 Lopuksi

Tässä artikkelissa olemme tarkastelleet yksikön 2. persoonan avoimen käytön levikkiä ja taajakäyttöisyyttä suomen murteissa perinteisistä murrehaastatteluista kokoamamme aineiston avulla. Tutkimus osoittaa, että sekä avoimet Y2-lauseet että avoimet IMP-lauseet ovat selvästi itäisiä ilmaisekeinoja. Y2-lauseiden käyttö keskittyy Suomen kaakkoismurteisiin ja inkerinsuomeen, kun taas IMP-lauseiden käytön sydänalue ulottuu kaakkoismurteista Kainuuseen, Pohjois-Savoon ja Pohjois-Karjalaan. Pronominisubjekti on Y2-lauseissa harvinainen, mutta sitä esiintyy jonkin verran inkerinsuomessa ja Norjan suomalaismurteissa. Alueellisen vaihtelun ohella myös puhujakohtaiset erot lausetyyppien

¹⁹ Myös monitulkintaisena esittelemämme esimerkki 4 luvussa 3.2. sisältää subjektipronominin ja on kaksikieliseltä puhujalta.

käytössä ovat suuria. Kaiken kaikkiaan avointen Y2- ja IMP-lauseiden käyttö murrehaastattelupuheessa on tuntimäärään suhteutettuna harvinaista.

Avoimet Y2- ja IMP-lauseet jakautuvat edelleen useampiin, rakenteeltaan ja käyttöfunktioiltaan eriytyneisiin lausekonstruktioihin, joiden käsittelemiseen ei ole ollut tässä yhteydessä tilaa mutta joiden analyysi voi tulevaisuudessa tarkentaa kuvaa ilmaisutyyp-
pien syntaktisista, semanttisista ja kontekstuaalisista erityispiirteistä sekä suhteesta muihin yksikön 2. persoonan käyttötapoihin ja toistaiseksi enemmän tutkittuun avoimuuden ilmaisukeinoon, nollapersoonaan. Alustavien havaintojemme mukaan avoimet Y2- ja IMP-lauseet ovat murrepuheessa yleensä tavalla tai toisella kohosteisia ja keskittyvät kantaa ottaviin diskurssikuvioihin. Affektisuus erottaakin suomen murteissa käytetyn avoimen yks. 2. persoonan karjalan kielessä käytetystä, sillä karjalassa avoin yks. 2. persoona on paitsi yleisempi myös neutraalimpi ilmaisukeino kuin suomessa (Uusitupa 2017). Vaikuttaisikin siltä, että kun ilmaisukeino on kielialueella (esimerkiksi karjalassa) taajakäyttöinen, se ei ole samalla tavalla kohosteinen kuin kielimuodoissa, joissa sen käyttö on harvinaisempaa. Tällöin sitä on mahdollista käyttää enemmän ja tiheämmin mm. erilaisissa työnkuvauksissa ja pitkissä ketjukuvioissa.

Vaikka emme ole tässä artikkelissa vertailleet vanhoja suomen murteita uudempiin aineistoihin, havaintojemme mukaan yks. 2. persoonan avoimessa käytössä on jatkumo vanhoista murteista nykymurteisiin ja muuhun puhekieleen. Esimerkiksi Pohjois-Karjalasta 1990- ja 2000-luvuilla tallennetuissa murreaineistoissa esiintyy avointa yksikön 2. persoona eri-ikäisillä puhujilla, ja osassa näiden aineistojen Y2-lauseita käytetään myös subjektipronominia *sie* (Forsberg–Uusitupa 2015). Ilmaisukeinon käyttöä nykymurteissa ei ole nähdäksemme tarpeen tulkita vieraiden kielten tai eteläsuomalaisen puhekielen vaikutukseksi, vaikka muiden kielimuotojen malli on voinut lisätä murteisiin jo vanhastaan kuulunutta avointa käyttöä (myös Yli-Vakkuri 1986, 104). Pronominisubjektin käytön kannalta on kiinnostavaa, että sekä vanhoissa että uudemmissa murreaineistoissa pronomini on tyypillisesti yksitavuinen (*sie ~ si ~ sii ~ sää*) aivan kuten nykypuhekielessäkin (*sä*).

Yksikön 2. persoonan avoin käyttö suomessa on aiemman tutkimuksen perusteella yleistynyt noin 50 viime vuoden aikana. Syyksi on esitetty ensisijaisesti germaanisten kielten lisääntynyt vaikutus ja siinä erityisesti englannin geneerisen *you*-pronominin rooli. Vähemmälle huomiolle on sen sijaan jäänyt sen pohtiminen, miten suomalaisen puhuttelekulttuurin muutos on voinut vaikuttaa yksikön 2. persoonan avoimeen käyttöön. Yksikön 2. persoonan avoimen käytön yleistymisen suomessa osuu nimittäin ajallisesti yhteen sinuttelun yleistymisen kanssa: 1970-luvulta alkaen sinuttelusta alkoi tulla monissa tilanteissa sosiaalisesti hyväksyttävää. Malli sinutteluun siirtymisestä saatiin Suomeen Ruotista, jossa siirtymä oli tapahtunut joitakin vuosia aiemmin. (Paunonen 2010.) Ilmiöiden yhdenaikaisuus saa pohtimaan, kytkeytyykö yksikön 2. persoonan avoimen käytön yleistymisen myös muunlaisten yksikön 2. persoonan käyttötapojen yleistymiseen. Niin ikään avoimen käytön alueellisten erojen vertaaminen perinteisten puhuttelekäytäntöjen alueellisiin eroihin voisi tarjota mielenkiintoisia jatkotutkimuksen aiheita. Tiedetään,

että teitittelykulttuuri oli 1900-luvulla vahvinta Länsi-Suomessa, kun taas idässä sinuttelu oli yleisempää eikä esimerkiksi karjalan kielessä teitittelyä tunneta lainkaan (Larjavaara 2007, 476). Onkin mahdollista, että runsaampi yksikön 2. persoonan spesifi käyttö idässä on ruokkinut myös yksikön 2. persoonan avointa käyttöä näissä murteissa. Kuten olemme edellä aiemmin maininneet, itäsuomalaista puheenpartta ja yksikön 2. persoonan avointa käyttöä sen mukana on tehnyt tunnetuksi kaunokirjallisuus jo 1800-luvulta lähtien. Painoarvoa on kuitenkin syytä antaa sille jo Yli-Vakkurin (1986, 345) esiin nostamalle ajatukselle, että itämurteista puhetapaa ovat voineet levittää pääkaupunkiseudulle ja muihin etelän kasvukeskuksiin 1900-luvun puolivälissä myös kaksi maan sisäistä muuttoaaltoa, jotka koskivat satoja tuhansia suomalaisia: ensin karjalaisen siirtoväen muutto muualle Suomeen 1940-luvulla ja sitten Itä- ja Pohjois-Suomesta etelän kaupunkeihin suuntautunut maaltamuutto 1950-luvulta alkaen. Voikin olla, että yksikön 2. persoonan avoimen käytön yleistymiselle 1900-luvun viimeisinä vuosikymmeninä on ollut murteissa ja kaupunkien puhekielissä vielä vahvemmat omaperäiset juuret, kuin aikaisemmin on oletettu.

Lähteet

Aineistolähteet

LA = Lauseopin arkiston murrekorpus. Turun yliopisto ja Kotimaisten kielten keskus.

SKN = Suomen kielen näytteitä 1–50. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja. Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, Helsinki. 1978–2000.

Kotiseudun murrekirjoja -sarja

KM = *Kotiseudun murrekirjoja*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.

KM 1 = VIRTARANTA, PENTTI 1973: *Someron murrekirja*.

KM 2 = ——— 1976: *Tyrvään murrekirja*.

KM 3 = ——— 1982: *Länsi-Kannaksen murrekirja*.

KM 4 = ——— 1983: *Viljakkalan murrekirja*.

KM 5 = RÄISÄNEN, ALPO 1986: *Suomussalmen murrekirja*.

KM 6 = VIRTARANTA, PERTTI 1986: *Karkun murrekirja*.

KM 7 = ESKOLA, PAULA 1987: *Porin murrekirja*.

KM 8 = VIRTARANTA, PERTTI 1987: *Tampereen murrekirja*.

KM 9 = PUNTTILA, MATTI 1988: *Anjalankosken murrekirja*.

KM 10 = ITKONEN, TERHO 1989: *Nurmijärven murrekirja*.

KM 11 = LEHTIMÄKI, PEKKA 1989: *Tammelan murrekirja*.

KM 12 = RÄISÄNEN, ALPO 1993: *Kuhmon murrekirja*.

KM 13 = PÄÄKKÖNEN, MATTI 1994: *Oulun seudun murrekirja*.

KM 14 = PALANDER, MARJATTA 1999: *Savonlinnan seudun murrekirja*.

KM 15 = MIELIKÄINEN, AILA 1999: *Mikkelin seudun murrekirja*.

KM 16 = RÄISÄNEN, ALPO 2001: *Oulujärven ympäristön murrekirja*.

KM 17 = LEHTIMÄKI, PEKKA 2002: *Hämeenkyrön murrekirja*.

KM 18 = HAKANEN, AIMO 2003: *Punkalaitumen murrekirja*.

Muut julkaistut murrekokoelmat

- FORSBERG, HANNELE 1988: *Pohjois-Karjalan murrenäytteitä*. Karjalaisen Kulttuurin Edistämissäätiö, Joensuu.
- KORTESALMI, J. JUHANI 1964: *Kuusamon historia 3. Vanha Kuusamo kertoo*. SKS, Helsinki.
- LEHTIMÄKI, PEKKA 1997: *Liistoin Kallei Karkkilasta. Murreretki Uudellemaalle*. WSOY, Porvoo.
- RUOPPILA, VEIKKO – SOUTKARI, PENTTI 1968: *Suomalainen murrelukemisto*. SKS, Helsinki.
- SAVIJÄRVI, ILKKA – YLI-LUUKKO, EEVA 1994: *Jämsän äijän murrekirja*. SKS, Helsinki.
- SMK = LYYTIKÄINEN, ERKKI – REKUNEN, JORMA – YLI-PAAVOLA, Jaakko 2013 (toim.): *Suomen murrekirja*. Gaudeamus, Helsinki.
- VIRTARANTA, PERTTI 1964: *Suomen kansa muistelee. Näytteitä suomen kielen vanhoista kansanmurteista*. WSOY, Porvoo.

Julkaisemattomat murreaineistot

Haastattelujen litteraatteja (Kainuu, Pohjois-Savo, yht. 13,5 t): Hyrynsalmi SKNA 1636:1/L, 1643/L, Kaajaani SKNA 4152:1/L, Paltamo SKNA 5035:1/L, 5035:2/L, 6226:2/L, Sotkamo SKNA 5017:1B/L, Vaala SKNA 6214:1/L; Siilinjärvi SKNA 14088:1/L, Tervo SKNA 6016:1/L, Joroinen JoY 72–73/L, Karttula JoY 325/L, Leppävirta JoY 245/L, Nilsii JoY 140–142/L, Pielavesi JoY 235–236/L, Rautalampi JoY 40/L, Sonkajärvi JoY 52/L. Säilytteillä Itä-Suomen yliopiston suomen kielen oppiaineen kokoelmissa.

Kirjallisuuslähteet

- AUER, PETER – STUKENBROCK, ANJA 2018: When ‘you’ means ‘I’: German 2nd Ps.Sg pronoun *du* between genericity and subjectivity. *Open Linguistics* 4, 280–309. <https://doi.org/10.1515/opli-2018-0015>
- BERGS, ALEXANDER – HEINE, LENA 2010: Mood in English. BJÖRN ROTHSTEIN ja ROLF THIEROFF (toim.): *Mood in the languages of Europe*, 103–116. John Benjamins, Amsterdam. <https://doi.org/10.1075/slcs.120.06ber>
- BRAVO, ANA 2017: Rhetorical imperatives. Reasons to reasoning. DANIEL VAN OLMEN (toim.): *Imperatives and directive strategies*, 79–109. John Benjamins, Amsterdam. <https://doi.org/10.1075/slcs.184.03bra>
- COUPER-KUHLEN, ELIZABETH – SELTING, MARGRET 2018: *Interactional linguistics. Studying language in social interaction*. Cambridge University Press, Cambridge. <https://doi.org/10.1017/9781139507318>
- FORSBERG, HANNELE 1998: *Suomen murteiden potentiaali. Muoto ja merkitys*. SKST 720. SKS, Helsinki.
- 2019: Paheksuntaimperatiivi – affektinen lausekonstruktio. *Virittäjä* 123 (1), 4–43. <https://doi.org/10.23982/vir.59164>. <https://doi.org/10.23982/vir.59164>
- FORSBERG, HANNELE – UUSITUPA, MILLA 2015: Yksikön 2. persoonan avoin käyttö suomen murteissa. Sektioesitelmä, XLII Kielitieteen päivät 21.–23.5.2015, Vaasa.
- FORTUIN, EGBERT – BOOGART, RONNY 2009: Imperative as a conditional: From constructional to compositional semantics. *Cognitive Linguistics* 20 (4), 641–673. <https://doi.org/10.1515/COGL.2009.028>
- GRÜNTAL, RIHO 2015: *Vepsän kielioppi*. Apuneuvoja suomalais-ugrilaisen kielten opintoja varten XVII. Suomalais-Ugrilainen Seura, Helsinki.
- HELASVUO, MARJA-LIISA 2008: Minä ja muut. Puhujaviitteisyys ja kontekstuaalinen tulkinta. *Virittäjä* 112 (2), 186–206.
- 2014: Searching for motivations for grammatical patternings. *Pragmatics* 24 (3), 453–476. <https://doi.org/10.1075/prag.24.3.02hel>
- HELASVUO, MARJA-LIISA – VILKUNA, MARIA 2008: Impersonal is personal: Finnish perspective. *Transactions of the Philological Society Volume* 106 (2), 216–245. <https://doi.org/10.1111/j.1467-968X.2008.00208.x>
- HERLIN, ILONA – KOTILAINEN, LARI (toim.) 2012: *Verbit ja konstruktiot*. Suomi 201. SKS, Helsinki.
- IKOLA, OSMO (toim.): 1985: *Lauseopin arkiston opas*. Lauseopin arkiston julkaisuja 1. Turku.
- JAHNSSON, A. V. 1892: *Finska språkets satzlära. För skolorna behof*. Tredje upplag. Finska Litteratursällskapet tryckeri, Helsingfors.

- JENSEN, TORBEN JUEL 2009: Generic variation? Developments in use of generic pronouns in late 20th century spoken Danish. *Acta Linguistica Hafniensia: International Journal of Linguistics* 41 (1), 83–115. <http://dx.doi.org/10.1080/03740460903364128>
- JOKELA, HANNA 2012: *Nollapersoonalause suomessa ja virossa. Tutkimus kirjoitetun kielen aineistosta*. Scripta Lingua Fennica Edita 334. Turun yliopisto.
- KELOMÄKI, TAPANI 2019: Suomen passiivin ja impersonaalien määritelmistä ja keskinäisistä suhteista. *Virittäjä* 123 (1), 110–134. <https://doi.org/10.23982/vir.49512>
- KETTUNEN, LAURI 1943: *Vepsän murteiden lauseopillinen tutkimus*. Suomalais-Ugrilaisen Seuran Toimituksia 86. Suomalais-Ugrilainen Seura, Helsinki.
- Kielitoimiston ohjepankki. Passiivimaisia rakenteita: aina voit yrittää, ”sinä-passiivi”. Saatavilla <http://www.kielitoimistonohjepankki.fi/ohje/354> [viitattu 11.9.2019].
- KIURU, SILVA 1977: *Suomen kielen kieltohakuiset verbit. Murreaineistoon perustuva syntaktis-semanttinen tutkimus*. SKST 335. SKS, Helsinki.
- Kotus = Kotimaisten kielten keskuksen verkkosivut. Kielitieto: kielet: suomen sukukielet. Saatavilla <https://www.kotus.fi/kielitieto/kielet> [viitattu 12.9.2019].
- KUIRI, KAIJA 1984: *Referointi Kainuun ja Pohjois-Karjalan murteissa*. SKST 405. SKS, Helsinki.
- KUPARINEN, HEINI 2009: *Nollapersoonan käyttö eräissä lounaismurteissa*. Pro gradu -tutkielma, suomen kieli. Turun yliopisto.
- KUUSI, MATTI 1977: Yksikön 2. persoona ims. sananlaskuston venäläistymisasteen mittarina. *Neuvostoliittoinstituutin vuosikirja* 25, 85–93.
- LAITINEN, LEA 1995: Nollapersoona. *Virittäjä* 99 (3), 337–358.
- 2006: Zero person in Finnish. A Grammatical resource for construing human reference. MARJA-LIISA HELASVUO ja LYLE CAMPBELL (toim.): *Grammar from the human perspective. Case, space and person in Finnish*, 209–231. John Benjamins, Amsterdam.
- LARJAVAARA, MATTI 2007: *Pragmasemantiikka*. SKST 1077. SKS, Helsinki.
- LAUHAKANGAS, OUTI 2004: *Puheesta ihminen tunnetaan. Sananlaskujen funktiot sosiaalisessa vuorovaikutuksessa*. SKST 1001. SKS, Helsinki.
- LAURANTO, YRJÖ 2014: *Imperatiivi, käsky, direktiivi. Arkikeskustelun vaihtokauppakielioppia*. Suomi 205. SKS, Helsinki.
- LEINO, JAAKKO 2003: *Antaa sen muuttua. Suomen kielen permissiivirakenne ja sen kehitys*. SKST 900. SKS, Helsinki.
- LEINO, PENTTI – ÖSTMAN, JAN-OLA 2008: Language change, variability, and functional load. Finnish genericity from a constructional point of view. JAAKKO LEINO (toim.): *Constructional reorganization*, 37–54. John Benjamins, Amsterdam. <https://doi.org/10.1075/cal.5.03lei>
- LEINONEN, MARJA 1983: Generic zero subjects in Finnish and Russian. *Scando-Slavica*, Tomus 29, 143–161. <https://doi.org/10.1080/00806768308600841>
- 1985: *Impersonal sentences in Finnish and Russian: syntactic and semantic properties*. Slavica Helsingiensia 3. University of Helsinki.
- LESKINEN, HEIKKI 1966: Die Konstruktionstypus *anna ~ laske* + finite Verbform in den Osfi. Sprachen und im Lappischen. *Suomalais-Ugrilaisen seuran aikakauskirja* 67, 1–158.
- 1970: *Imperatiivin muodostus itämerensuomalaisissa kielissä*. Suomi 115. SKS, Helsinki.
- LÄNKELÄ, JAAKKO 1867: *Suomen kielen kielioppi. Alkeisopetuksen tarpeeksi*. E. E. Eurén, Hämeenlinna.
- MALCHUKOV, ANDREJ – OGAWA, AKIO 2011: Towards a typology of impersonal constructions. A semantic map approach. ANDREJ MALCHUKOV ja ANNA SIEWIERSKA (toim.): *Impersonal constructions. A cross-linguistic perspective*, 19–56. John Benjamins, Amsterdam. <https://doi.org/10.1075/slcs.124>
- MIELIKÄINEN, AILA – PALANDER, MARJATTA 2014: *Miten murteista puhutaan. Kansanlingvistinen tutkimus metakielestä*. Suomi 203. SKS, Helsinki.
- MÄKI, MARITA 2014: *se on ihan kiinni siitä miten sää sen otat ja miten sää siitä ajattelet. Reaaliaikatu-
kimus sä-passiivista tamperelaisnuorten puhekielessä*. Pro gradu -tutkielma, suomen kieli. Tampe-
reen yliopisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201406131747>.
- PAUNONEN, HEIKKI 2010: *Kun Suomi siirtyi sinutteluun. Suomalaisten puhuttelutapojen murroksesta 1970-luvulla*. HANNA LAPPALAINEN, MARJA-LEENA SORJONEN ja MARIA VILKUNA (toim.): *Kie-*

- lellä on merkitystä. *Näkökulmia kielipolitiikkaan*, 325–368. SKST 1262. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 160. SKS, Helsinki.
- PELTOLA, REA 2018: Interspecies identification in nature observations: modal expressions and open reference constructions with non-human animate reference in Finnish. *Open Linguistics* 4, 453–477. <https://doi.org/10.1515/opli-2018-0023>
- POSIO, PEKKA – VILKUNA, MARIA 2013: Referential dimensions of human impersonals in dialectal European Portuguese and Finnish. *Linguistics* 51 (1), 177–229. <https://doi.org/10.1515/ling-2013-0006>
- PULKKINEN, PAAVO 1966: *Asyndeettinen rinnastus suomen kielessä*. SKST 281. SKS, Helsinki.
- PÄÄKKÖNEN, MATTI 1994: *Oulun seudun murrekirja*. SKS, Helsinki.
- RÄISÄNEN, ALPO 1993: *Kuhmon murrekirja*. SKS, Helsinki.
- SEPPÄNEN, EEVA-LEENA 2000: *Sinä ja suomalaiset: yksikön 2. persoonan yleistävästä käytöstä*. *Kielikello* 2000 (3), 16–18.
- SETÄLÄ, E. N. 1880: *Suomen kielen lauseoppi. Oppikirjan koe*. K. E. Holm, Helsinki.
- SIEWIERSKA, ANNA 2004: *Person*. Cambridge University Press, Cambridge. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511812729>
- 2011: Overlap and complementarity in reference impersonals. Man-constructions vs. third-person plural-impersonals in the languages of Europe. ANDREJ MALCHUKOV ja ANNA SIEWIERSKA (toim.): *Impersonal constructions. A cross-linguistic perspective*, 57–89. John Benjamins, Amsterdam.
- SIRELIUS, U. T. 1894: *Lauseopillinen tutkimus Jääsken ja Kirvun kielimurteesta*. Suomi III: 10. SKS, Helsinki.
- SKS = Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- SKST = Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia. SKS, Helsinki.
- SMS = *Suomen murteiden sanakirja*. 2012. Kotimaisten kielten keskuksen verkkojulkaisuja 30. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus. Verkkojulkaisu HTML. URN:NBN:fi:kotus-201110, ISSN: 1796-041X. Saatavilla URL <http://kaino.kotus.fi/sms>. Jatkovasti päivitettävä julkaisu. Päivitetty 16.1.2020 [viitattu 15.3.2020].
- SUOMALAINEN, KARITA 2015: *Kenen ääni, kenen kokemus? Yksikön 2. persoona vuorovaikutuksen välineenä*. Pro gradu -tutkielma, suomen kieli. Helsingin yliopisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2015092514052>.
- 2018: *Sinä, konteksti ja monitullintaisuus*. *Virittäjä* 122 (3), 320–355. <https://doi.org/10.23982/vir.63686>
- SURAKKA, ANNE 2011: *Yleistävän yksikön 2. persoonan käyttö inkerinsuomessa*. Pro gradu -tutkielma, suomen kieli. Itä-Suomen yliopisto. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:uef-20110436>.
- TIITTLA, LIISA 2001: Puhuttu kieli ja sen illuusio kirjallisuudessa. Kuinka puhe kääntyy tekstiksi? *Kielikuvia* (1), 5–16.
- TRAUGOTT, ELIZABETH CLOSS – TROUSDALE, GRAEME 2013: *Constructionalization and constructional changes*. Oxford University Press, Oxford. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199679898.001.0001>
- UUSITUPA, MILLA 2011: *Avoimet persoonaviittaukset rajakarjalaismurteissa*. Pro gradu -tutkielma, suomen kieli. Itä-Suomen yliopisto. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:uef-20110443>.
- 2017: *Rajakarjalaismurteiden avoimet persoonaviittaukset*. University of Eastern Finland, Joensuu. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-61-2646-3>.
- VARJO, MIKAEL – SUOMALAINEN, KARITA 2018: From zero to 'you' and back: A mixed methods study comparing the use of two open person constructions in Finnish. *Nordic Journal of Linguistics* 41 (3), 333–366. <https://doi.org/10.1017/S0332586518000215>
- VISAPÄÄ, LAURA 2008: *Infinitiivi ja infiniittisyys. Tutkimus suomen itsenäisistä A-infinitiivikonstruktioista*. SKST 1181. SKS, Helsinki.
- VISK = AULI HAKULINEN, MARIA VILKUNA, RIITTA KORHONEN, VESA KOIVISTO, TARJA RIITTA HEINONEN JA IRJA ALHO 2004: *Iso suomen kielioppi*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki. Verkkoersio. Saatavilla <http://scripta.kotus.fi/visk> URN:ISBN:978-952-5446-35-7 [viitattu

15.3.2020].

YLI-PAAVOLA, JAAKKO 1970: *Vuosikymmen kielennauhoitusta*. SKS, Helsinki.

——— 2006: Mies kunnasten ja laaksoen – piirteitä Aleksis Kiven kielestä. *Kielikello* 2006 (3). Saatavilla <https://www.kielikello.fi/-/mies-kunnasten-ja-laaksoen-piirteita-aleksis-kiven-kielesta> [viitattu 1.3.2020].

ZAIKOV, PEKKA 2000: *Glagol v karelskom jazyke*. Izdatel'stvo Petrozavodskogo gosudarstvennogo universiteta, Petrozavodsk.

HANNELE FORSBERG and MILLA UUSITUPA: *The open usage of second-person singular – areal distribution and frequency in Finnish dialects*

This article examines referentially open second-person singular clauses in Finnish dialects. When using second-person singular clauses openly, the speaker does not refer to an addressee or any other individual particularly, but rather describes the situation or experience of a human referent in a more general way. The approach taken covers dialect geography and functional dialect syntax.

The data comprise a total of 579 referentially open second-person singular clauses that have been taken from the Finnish Syntax Archives and a large group of previously published language samples from dialect interviews conducted mainly in the 1960s. In total, 521 hours of speech have been analysed. As the numbers reveal, the open second-person singular is very rare in dialectal speech. Of the total amount of second-person singular clauses in the data, 304 contain a finite verb form representing the indicative, conditional or potential mood (hereinafter 2SG) and 275 comprise the imperative mood (hereinafter IMP). Both 2SG and IMP clauses can be further divided into several construction types with a specialised meaning and form.

All clauses with an unclear or ambiguous meaning have been excluded from the data, and different kinds of fossilised second-person singular verb forms have been ruled out. However, plenty of borderline cases exist, thus it is often far from clear what the difference between open and specific interpretation, on the one hand, and the difference between referential and fossilised verb forms, on the other, is. Those cases, where the speaker is talking about the past based on her or his own experience, typically receive most easily an open interpretation. When it comes to clauses that refer to a present or future action, it can, however, be more difficult to make the choice between two interpretations. Moreover, clauses that represent reported speech or thoughts can be ambiguous. Both contextual (information about an ongoing situation and its participants) and linguistic cues can, however, help in deciding if the utterance is interpreted as referentially open or specific or something between the two. For example, referentially open interrogative and imperative clauses may have certain conventionalised grammatical and discourse functional characteristics that clearly set them apart from clauses which are used as specific questions or directives addressed to the addressee.

The findings show that the open usage of second-person singular in Finnish dialects is clearly an eastern phenomenon. The usage of 2SG clauses (*no ko et tuntent* [neg.2sg recognise.pst.cng] *ni sait istuu* [must.pst.2sg sit.inf] *vaiik koko päivä siin tuolil* ‘well, since you didn’t recognise [the other player] you just had to sit in the chair the whole day’) is most common in the Southeastern dialects, especially the Finnish dialects spoken in Ingria. In addition, 2SG clauses are used in Peräpohjola dialects, Savo dialects spoken in Kainuu, North Karelian and the Savonlinna district, and, to a lesser extent in other Savo as well as Southeastern Häme dialects. On average, Ingrian Finnish speakers use 2SG clauses 13.6 times per hour, whereas the speakers of true Southeastern Finnish dialects use them 2.6 and those with Peräpohjola dialects 1.2 times per hour. Speakers from other dialect districts use 2SG clauses less than once in two

hours. The data do not contain any occurrences of 2SG found in Southern Ostrobothnia dialects. Moreover, 2SG usage is very rare amongst the Southwestern dialects, the transitional dialects between the Southwestern and Häme dialects, and the dialects found in Central and Northern Ostrobothnia. Typically, the open 2SG clause does not have a pronominal subject, but to some extent, a subject pronoun is used on the border of the language area, that is, in Ingrian Finnish and in the fjord dialects spoken in Northern Norway.

The areal distribution of open IMP clauses slightly differs from that of 2SG clauses. As 2SG usage is concentrated in the Southeastern dialects, the IMP clauses (*ee muuta kum piästäk* [release.imp.2sg] *kalat poes* 'there was nothing else to do but to let the fish go') are also used in the Savo dialects, especially their northern and eastern groups. On average, the times per hour IMP clauses occur are 1.7 in Northern Savo, 1.6 in the true Southeastern dialects, 1.5 in Ingrian Finnish, 1.2 in Kainuu and 0.8 in Northern Karelia and the Savonlinna district. When it comes to the Southwestern dialects, the transitional dialects between the Southwestern and Häme dialects and those in South Ostrobothnia, IMP clauses are very infrequent and mainly restricted to utterances that resemble proverbs and function as advice or instructions. In other dialects, the frequency of IMP clauses varies between 0.5 and 0.2 times per hour.

Finally, it is worth noting that the usage of both 2SG and IMP clauses strongly seems to be an idiolectal feature, and there are significant differences in their frequency and use, even amongst speakers from the same dialect area.

Hannele Forsberg
hannele.forsberg@uef.fi
Suomen kieli ja kulttuuritieteet
Itä-Suomen yliopisto

Milla Uusitupa
milla.uusitupa@uef.fi
Suomen kieli ja kulttuuritieteet
Itä-Suomen yliopisto